

Oulangan seurakunnan alkuvaiheita

Oulangan seurakunta on kaikkein pohjoisin Kemian Karjalassa seurakunnista. Se rajoittuu idässä Kiestinkiin, etelässä Pistojärveen, pohjoisessa Kantalahden seurakuntaan ja lännessä Suomeen; rajalle on Oulangasta vain seitsemän virstan matka. Suurin osa Oulangan kylistä sijaitsee järvien rannoilla - Pääjärvi, Ruvanjärvi, Tumtsanjärvi, Koutajärvi jne. Oulangan keskuskylä on siinä kohtaa, missä Oulankajoki laskee Pääjärveen; siksi puhutaan myös Oulangansuun kylästä.

Pääjärvi on alueen suurin järvi. Sillä on pituutta 120 virstaa ja leveyttä muutamissa paikoissa 35 virstaakin. Rannat ovat enimmältään kiviset ja jyrkät. Tasaisia maita ja hiekkarantoja on vain Oulankajoen ja muiden jokien varrella ja suistossa.

Vuoteen 1880 Oulanka kuului Kantalahden seurakuntaan. Kun Koutaan oli kuitenkin hyvin pitkä matka, 160 virstaa, ja yhteydet huonot, niin vuonna 1880 Oulankaan rakennettiin kirkko ja papin talo pietarilaisen hyväntekijän, kauppias Kuznetsovin lahjavaroin. Silloin perustettiin myös itsenäinen Oulangan seurakunta. Tarkkoja tietoja perustamisajoilta ei kuitenkaan ole, sillä kaikki dokumentit paloivat vuonna 1902 kirkon mukana.

Kun seurakunnan pappi käy jokaisessa kylässä, hän joutuu matkaamaan yhteensä 600 virstaa. Vuodessa hänen pitää käydä kylissä viisi kertaa ja se on yhteensä 3 000 virstaa edestakaiset matkat mukaanlukien. Muutamissa suuremmissa kylissä papin pitää käydä useamminkin, esim. niissä kylissä, missä on tsasouna. - Mainittakoon selvennykseksi, että vanha pituusmitta venäjän virsta on 1 066,8 metriä.

Papin kyläkierrokset tapahtuvat pääpiirtein seuraavasti: 1) karpassolla eli kalastajaveneellä Pääjärveä Oulangasta Laitasalmeen (30 virstaa), siitä edelleen Sohjanansuuhun (20 virstaa), Miikkulanlahteen ja samaa reittiä takaisin Oulankaan, 2) karpassolla Pääjärveä pitkin Taavoon, jonne on yhdeksän virstaa, siitä Kormanonkylään (kuusi virstaa) ja takaisin Oulankaan, 3) Vartiolammin kylään, jonne nousee ensin jokea (kahdeksan virstaa) koskille (patuna) saakka, sitten jalkaisin

kaksi virstaa ja vielä veneellä toiset kaksi virstaa. Jos venettä ei ole saatavissa, pitää mennä jalkaisin joen rantaan kylään saakka. Talvisaikaan matka Vartiolammin kylään on kahta virstaa lyhyempi, 4) Oulangasta Niskan kylään (26 virstaa) veneellä Pääjärven poikki ja edelleen koskien jälkeen veneellä jokea Kuntijärven kylään (kahdeksan virstaa) ja edelleen Kuukasjärvi kylään (20 virstaa, joista kymmenen veneellä, kuusi jalkaisin ja lopuksi vielä neljä veneellä) soutaen. Viides kyläkiertäminen on kaikkein pisin ja vaikein. Silloin pappi matkaa karpassolla Pääjärveä Kostonvaaraan (12 virstaa), edelleen Kankahaisiin, Siprinkajärvelle ja Ukoniemeen ja sieltä edelleen Soukeloon.

Siitä matkaa jatkuu vesistöjä pitkin Ruvanniskaan ja Ruvaaan. Jos koskipaikoissa on vähän vettä, osa matkasta pitää kulkea jalkaisin. Ruvasta pappi jatkaa Tumtsaan ja edelleen Koutajärvenpäähän, jonne matkaa on 50 virstaa. Paluumatka on vaikea, sillä nyt nousee vastavirtaan. Koskipaikoissa

vene täytyy vetää köysien avulla eteenpäin. Matkustajat menevät kävellen kosken rantaan miten parhaiten selviävät koettaen pitää kiinni kivistä, puista ja pensaista välttyäkseen suistumasta koskeen.

Matkalla ohitetaan Niskasta lähdetäessä Kumajoen mahtava patuna. Vuosittain tätä koskea käyvät katsomassa suomalaiset ja muutkin ulkomalaiset matkailijat. Vesi koskessa putoaa kolme sylvä ja putouksen alla on ilmeisesti hyvin syvä vesipyörre, koskapa neljän sylen mittainen tukki, kun se koskeen lasketaan, häviää viideksi minuutiksi pyörteisiin ja lopulta sinkoutuu sieltä korkealle ilmaan kuin lastu. Samanlainen patuna on Oulankajoessakin matkalla Vartiolammin kylään lähellä korkeaa Kivakkavaaraa.

Kesällä pappi kulkee enimän osa matkoista veneellä. Syksyisin matkanteko suurilla järvillä kovassa tuulessa on vaikeaa ja vaarallista. Usein matkalla täytyy odotella sään parnemista kokonainen päivänkin.

Vienanmeren rannikolle

johtaa Oulangasta kolme tietä. Niistä ensimmäinen on semstvon tie Kierettiin Kiestingin kautta (170 virstaa). Toinen tie menee talvella suoraan Koutajärvelle (100 virstaa); kesällä tämä tie vie Knäsöihin. Kolmas tie vie Ruvan ja Koutajärven kautta Knäsöihin ja se on käytössä talvella ja kesällä (130 virstaa). Ruvan kylässä, jonne on Oulangasta 40 virstaa, on semstvon asema. Siitä edelleen Knäsöihin on matkaa 90 virstaa. On vielä talviaikainen reitti Suomeen (80 virstaa). Kesällä tämä reitti on hyvin vaikeakulkuinen, kun matkalla on pitkiä vetotaipeita.

Kun yhteydet rannikolle ja Suomeen ovat pitkät ja hankalat, kaikki tavarat on kuljetettava lumikelien aikaan. Siksi paikalliset kauppiat hankkivat kaikkea tarvittavaa varastoihinsa varojensa mukaan. Ne riittävät yleensä vain kevätrospuuton saakka. Keväällä, kesällä ja syksyllä kuljetuksia ei voida hoitaa, vaan on odotettava talven tuloa. Siksi hinnat ovat korkeat myös talvella.

Esim. ruisjauhot maksavat

Taulukko. Kylät, asukkaat ja talot

N:o	Kylä tai huuttori	Asukkaita		Taloja	Matkaa kirkolle
		M	N		
1	Oulanka	120	107	25	--
2	Kananen	24	35	7	90 virst.
3	Kankainen	51	49	11	18
4	Kormua	6	8	1	15
5	Kostonvaara	20	18	6	12
6	Kuntijärvi	102	122	22	30
7	Kuukasjärvi	18	13	2	60
8	Laitasalmi	99	83	20	30
9	Miikkulanlahti	66	47	14	70
10	Niska	59	67	19	26
11	Ruvanniska	8	3	1	39
12	Ruva	120	122	24	40
13	Sohjana	97	111	19	50
14	Soukelo	80	107	19	30
15	Taavo	17	17	8	9
16	Tumtsa	112	90	20	60
17	Ukonniemi	15	16	3	20
18	Vartiolampi	72	73	25	10
Yht.		1 086	1 088	236	--

9 rpl säkiltä, kala 10-15 kop. naula, voin hinta on 35-40 kp. naula, sokerin 25-30 kop. naula, paloöljyn 10 kop. naula jne. Syksyisin näitä tavaroita ei saa kaupoista ollenkaan. Rekikelit alkavat normaalisti vasta 20. joulukuuta.

Kunnollinen tieyhteys rannikon kyliin, esim. Kierettiin ja Knäsöihin olisi Oulangan asukkaille erittäin tarpeellinen. Uuden tien linjaus olisi paras vetää Kiestingin kautta Kierettiin. Matkaa Oulangasta Kiestinkiin on noin 80 virstaa. Tie on vaikea ja kallis rakentaa, sillä matkalla on suuria järviä ja soita, maasto lisäksi kivikkoista vaaraseutua.

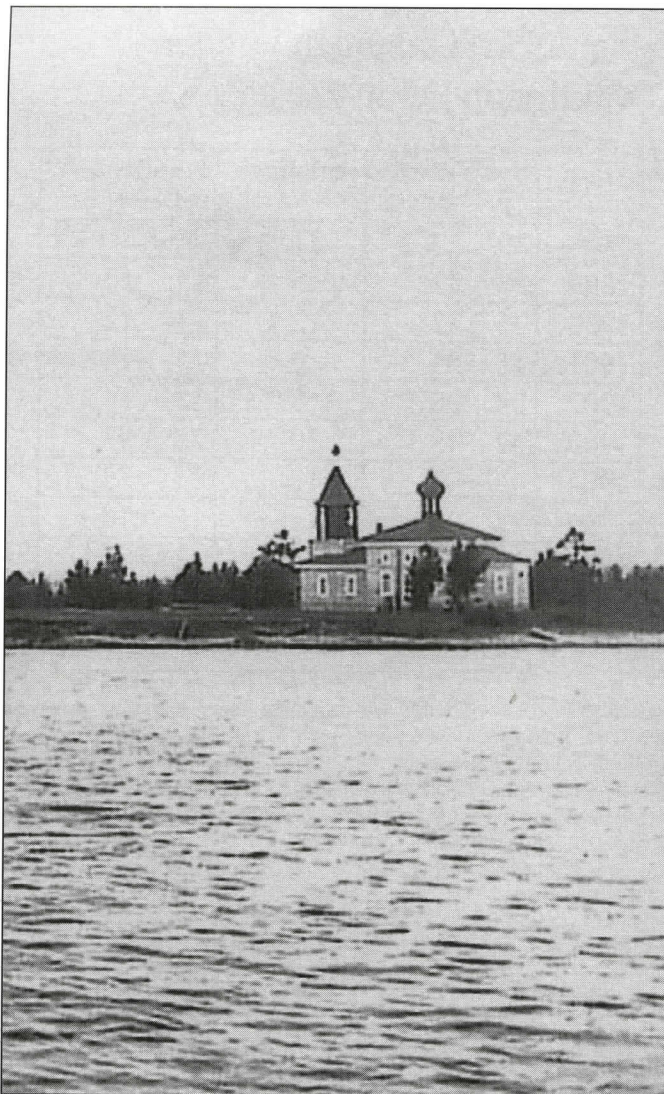
Oulangan seurakunnan asukkaat saavat enimmät tulonsa metsätöistä ja Koutajoen vesistön uitoista. Maanviljelys antaa vain niukan elannon lisäksi. Syytä tähän on ensiksikin se, että muokattua maata, siis peltoa on vähän. Sato - enimmältään kylvetään ohraa ja vähän syysruista - on yleensä hyvä, mutta määrältään pieni. Omaa leipää karjalaisilla riittää vain joulukuulle saakka. Kotieläimiä Oulangan asukkaat pitävät vähänlaisesti, koska rehu ei riitä yli talven. Metsä - ja uitotöissä hankkii hyvin. Viime vuonna muutamat karjalaiset (kaksi miestä ja hevonen) tienasivat puolivälistä joulukuuta helmikuulle 500 rpl kumpikin.

Hyvät sivuansiot vieroittavat nuoret miehet pois maataloudesta, joka vanhoina aikoina oli kuitenkin paikallisten karjalaisien pääelinkeino. Kaskenpolton kieltäminen tietystikin heikensi sen kannattavuutta.

Hevosia on melkein joka taloudessa, muutamissa kaksikin. Lehmiä puolestaan on 2-3 taloa kohti, lampaita 5-6. Lehmät ovat pienikokoista rotua eivätkä lypsä paljon. Tarkoitus olikin vaihtaa ne suurempikokoisiin, mutta tämä hanke epäonnistui, kun saatavilla oli vain huonolaatuista rehua ja karjanhoito on taitamatonta.

Kaiken kaikkiaan Oulangassa on 210 hevosta, 420 lehmää ja saman verran lampaita. Ennen muinoin täällä pidettiin paljon poroja, mutta nyt koko volostissa on yhteensä vain 1 000 päätä. Paljon poroja on kadonnut metsiin petojen suihin, vaeltanut Suomeen ja myös teurastettu. Hyvän porohärän hinta on 15 rpl.

Karjalaisten talot ovat kaksiosaisia: etuosassa perhe elää vakituisesti, peräosa on varastohuoneena, talvella usein kylmilään. Pukeutumisessa - vaatteissa ja jalkineissa - oulankalaiset

Oulangan järjestyksessä toinen kirkko . Ensimmäinen kirkko paloi vuonna 1902. (Museovirasto. Sirelius 1911).

koettavat jäljitellä suomalaisia naapureitaan. Ruokavalikoima koostuu seuraavasti: jauhokala- tai liharokka, suolakala ja perunat, piirakat ja monenlaiset kukot. Leipä (rieska ja reikäleipä) on vähän hapattettua.

Nuorison keskuudessa on laajalti levinnyt tapa pelata korttia ja juopotella. On onni, ettei koko volostissa eikä edes lähelläkään ole viinakauppaa. Muuten saattaisi syntyä verisiä tappaluita, kun jokaisella karjalaisella, jopa poikalapsillakin, on tapana kantaa puukkoa vyöllään. Tämä tapa on omaksuttu suomalaisilta.

Lukutaitoisia seurakunnan alueella on vain kirkonkylässä, missä toimii koulu. Vuoteen 1906 asti oli yksi koulu, perustettu vuonna 1898. Sitä varten rakennettiin oma talo niillä vaakuutusrahoilla (400 rpl), jotka saatiin ensimmäisen koulun tuhouduttua tulipalossa.

Syyskuun alussa 1909 koulussa oli 21 poikaa ja 4 tyttöä.

Toinen koulu perustettiin Ruvan kylään. Se on kansanvalistusministeriön alainen ja siinä on nyt 19 oppilasta, 14 poikaa ja 5 tyttöä.

Vanhemmat eivät ole kovin kiinnostuneita lastensa koulutamisesta. Sen näkee jo siitä, että vaikka kouluun ei ole kuin kymmenen virstaa tai vielä vähemmän, he eivät lähetä lapsiaan kouluun. Pääosa seurakunnan kylistä on tosin paljon kauempana, 30-70 virstaan päässä keskuskylästä.

Tähän vuoteen (1909) saakka talonpojat maksoivat koulun lämmityksen ja valaistuksen sekä valitsivat vuorotellen yövahdin. Nyt kun kouluikäisiä lapsia on kylässä vähän, talonpojat ovat näistä maksuista kieltäytyneet vedoten mm. siihen, että kymmenen oppilaan takia kannata maksaa ja lämmittää koulua.

Seurakunnan papin mielestä kouluja tarvittaisiin lisää. Lähinnä tulisivat silloin kysymyk-

seen seuraavat kolme kylää: Kuntijärvi, Laitasalmi ja Sohjana. Niissä on verrattain paljon asukkaita ja ne sijaitsevat loittoina jo toimivista kouluista.

Venäjän kielellä painettuja julkaisuja rahvas ei tilaa, 5-6 ihmistä saa suomenkielisiä lehtiä. Melkein kaikki miehet osaavat välttävästi venäjää, kun käyvät muualla ansiotöissä. Suomen kieltä sensijaan osaavat kaikki hyvin ja vapaasti käyttää. Erot paikallisen murteen ja suomen kielen välillä ovat hyvin vähäiset.

Melkein kaikki seurakuntalaiset ovat raskolnikoita, vanhauskoisia, näin etenkin vanhempi väki. Sen takia he käyvät harvoin kirkossa ja suhtautuvat välinpitämättömästi kirkollisiin toimituksiin. Nuoremmat, varsinkin ne, jotka ovat olleet Suomessa ja käyneet koulua, eivät välitä vanhauskoisista eivätkä heidän opistaan.

Vanhauskoisten kirjanoppieneita (pappeja) ei Oulangassa juurikaan ole. Taavon kylässä elää kaksi starikkaa, veljekset Feodor ja Konstantin Nikitin, joista toinen on lukutaidoton. He ripittävät akkoja ja rukoilevat heidän kanssaan.

Seurakunnan pappi arvelee, että tärkein syy siihen, että rahvas niin harvoin käy kirkossa, on se, että monille kirkko on liian kaukana. Siksi olisikin muodostettava uusi seurakunta, jonka keskuspaikaksi tulisi Ruvan kylä. Seurakuntaan voisi liittää seuraavat kylät: Koutajärvenpää (Kananen), Tumtsa, Soukelo, Ruvanniska, Kuukajärvi ja Kuntijärvi. Väkiluvuksi tulisi näin 464 miestä ja 492 naista. Herran ehtoollisella ja ripillä käyneiden määrä on Oulangan seurakunnassa kasvanut selvästi viime vuosina.

Seurakunnan nykyinen kirkko on järjestyksessä toinen. Ensimmäinen kirkko, rakennusvuosi 1881 (silloin myös seurakunta perustettiin), paloi toukokuussa 1902. Syttymissyä jäi epäselväksi. Kun ei ollut varoja, uuden kirkon rakennustyöt pääsivät alkamaan vasta kuuden vuoden kuluttua, 1908. Edellisenä vuonna koottiin keräyslistoilla lähes 300 rpl ja ryhdyttiin kaatamaan tarvittavia hirsiä (800 kpl). Arkangelin ja Holmogorin piispa lahjoitti sitten Karjalan veljeskunnan Kemian osaston kautta 5 000 rpl arvopaperit käytettäväksi Oulangan kirkon rakentamiseen.

Kirkko valmistuu ensi vuonna (1910). Ikonostaasi on tilattu Arkangelista. Se ja muut kirkkokalusteet ovat jo Knäsöis-

sä odottamassa talvikeliä, jolloin ne kuljetetaan Oulankaan.

Vuodesta 1902 (jolloin edellinen kirkko paloi) jumalanpalvelukset ja muut kirkolliset toimitukset on pidetty siirrettävä kirkkokirkossa.

Taulukosta näkyy, että väkiluvun nettolisäys - kun syntyneiden määrästä vähennetään kuolleet (299) henkeä - oli vuosikymmenen aikana 354 henkeä. Vuosina 1903-04 huomio kiinnittyy kuolleiden tavallista suurempaan määrään. Samoin vuosina myös syntyvyyshluvut ovat suuret.

Kuolinsyynä on tavallisesti vanhuus, lapsilla vilustumis- taudit. Kulkutauteja on onneksi vähän. Tosin kahdessa Oulangan kylässä oli lavantautiepideemia, johon kuoli 20 erikäistä asukasta. Tautia torjumaan oli komennettu Kiestingin volostin välskäri. Kun Oulangan kunnassa ei ole omaa välskääriä, sairaut joutuvat tavallisissa oloissa selviytymään miten parhaiten taitavat. Suurin osa lapsista jää rokottamatta isoarokkoa vastaan. Kiestingin välskäri kävisi kyllä Oulangasakin, mutta talonpojat eivät olleet halukkaita maksamaan vaadittua kyytirahaa.

Anna Jumala, jottei puhkeai-

Taulukko Oulangan kunnan väkiluvun kehityksestä

Vuosi	Syntyneitä		Avioliitot	Kuolleita	
	P	T		M	N
1898	39	32	21	6	3
1899	38	32	5	19	15
1900	35	22	12	17	12
1901	18	25	6	25	14
1902	24	38	3	13	14
1903	47	43	10	27	33
1904	44	43	12	24	23
1905	28	36	14	15	10
1906	34	35	8	3	6
1907	35	34	18	14	7
Yht.	343	340	109	162	137

si vaikka isorokkoepidemia, kunten sattui noin kymmenen vuotta sitten. Silloin Oulangassa kuoli lyhyessä ajassa 50 lasta.

Seurakunnan pappila on rakennettu vuonna 1881. Remonttia ei ole tehty vuosikymmeniin ja niinpä rakennus on ränsistynyt, ahdas ja talvisin kylmä. Paikalliset karjalaiset suhtautuvat pappiin pidättyvästi ja pyrkivät välttämään tapaa-

mista hänen kanssaan. Jos pappi kuitenkin sattuu tiellä vastaan, ihmiset kättelevät, puhuvat sovinnollisesti ja käyttävät hänestä nimitystä 'batjushka'.

Arhangelskaja Eparhialna- ja Vedomosti 1909:4. Kirj. Leonid Shilov. Karjalan Heimolle suomentanut Nina Lavonen.

Nuorunen (576 m) on Karjalan korkein tunturi. Aikaan ennen sotia, kun tämä huippu kuului Suomelle, siellä kävi paljon retkeilijöitä - nyt tuskin porojakaan. (kuva: Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat/ Eino Jokinen 1935)

Tunturi ja m... Oul...

Oulanka on metsän... senttia, muistuttavat paljon osaa Kuusamosta, joka sijaitsee Maanselän vedenjakajan itäpuolella, toisin sanoen Itä-Kuusamo. Näkymää hallitsevat järvet, joet, vaarat ja tunturit. Yleisesti ottaen Oulangan vesistöt ovat suuremmat ja vaarat korkeammat kuin rajan takana Kuusamossa. Oulangassa on muutamia paljaslakaisia tuntureitakin, kuten Kivakka Oulankajoen eteläpuolella (499 m), Päänuorunen Tsipringajärven tienoilla (486 m) sekä korkeimpana huippuna Nuorunen Tavajärvestä koilliseen (576 m). Kuusamon korkein kohta Valtavaara (492 m) jää tässä kilpailussa kolmanneksi.

Alueen tärkeimmät vesistöt ovat Pääjärvi, pinta-alaltaan 755 neliökilometriä, sekä Pohjolan Baikaliksi kutsuttu Paanajärvi, samannimisen kansallispuiston helmi. Kuman voimalaitoksen alapuolinen osa Koutajoen vesistöä, Soukelonjärvi, Ruvanjärvi ja Susijärvi jne. muodostaa nykyään yhtenäisen säännöstelyaltaan.

Vesireittien merkitys kaupalle, elinkeinoelämälle ja liikenteelle näkyi kylien sijainnissa. Melkein kaikki Oulangan kylät olivat Pohjois-Vienan tärkeimpään sisävesireittiin kuuluvan Pääjärven ja siihen liittyvien jokien rannalla.

Ilmastoltaan ja kasvillisuusdeltaan Oulanka kuuluu subarktiseen vyöhykkeeseen. Vuoden keskilämpötila on noin -1 astetta, tammikuun keskilämpötila on -12 ja heinäkuun vastaavasti +14 astetta. Paanajärven-Oulankajoen allas on mittauksen mukaan lämpöoloiltaan koko Fennoskandian mantereisin paikka, mikä käytännössä tarkoittaa erittäin kylmiä talvia ja helteisiä kesä.

Pohjoisesta sijainnista johtuen maanviljelys tuotti heikosti, ja viljelyskasveista menestyivät vain ohra, peruna ja nauris, paikoin myös ruis. Muita elinkeinoja olivat poronhoito, rahdinajo, turkismetsästyys ja kalastus sekä kiertokauppa Suomessa.

Oulangan päätaajama on kaupunkimainen Pääjärvi, sahatollisuuskeskus, jota suomalaiset olivat rakentamassa 30 vuotta sitten.